

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Θεσσαλονίκη-Μεγάλη Ελλάδα:
Ένα ταξίδι στον πολιτισμό και
την Ιστορία

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2017-2018

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2018

ΤΙΜΟΛΑΟΣ Ο ΣΥΡΑΚΟΥΣΙΟΣ

Εἴν' ο Τιμόλαος ο πρῶτος μουσικός
της πρώτης πόλεως της Σικελίας.
Οι Ἕλληνες της Δυτικῆς Ελλάδος μας,
ἐκ Νεαπόλεως, καὶ Μασσαλίας,
ἐκ Τάραντος, Τανόρμου, καὶ Ακράγαντος,
καὶ ἐξ ὅσων ἄλλων πόλεων τὰς ὀχθὰς
της Εσπερίας στέφουσι μ' ἑλληνισμόν,
σπεύδουν ἀθρόοι εἰς τὰς Συρακούδας,
ν' ἀκροαθῶσι τοῦ ἐνδόξου μουσικοῦ.
Σοφώτατος ἐν λύρα καὶ κιθάρῃ,
γινωρίζει ἐτι τὸν λεπτὸν ἡμίονον,
τὸν τρυφερόν ἐν τρυφεροῖς αὐλοῖς. Εἰσάγει
ἀπὸ τοῦ γίγγρην μελωδίαν κλαίουσαν.
Καὶ ὅτε ἐν χερσὶ τὴν μάχαδιν τοῦ
λαμβάνει, αἱ χορδαὶ αὐτῆς τὴν ποίησιν
ἐκπέμπουν τῆς θερμῆς Ἀσίας — μύησιν
ἡδυπαθείας καὶ γλυκείας ρέμβης,
τῶν Ἐκβατάνων καὶ τῆς Νίνου ἄρωμα.

Κ. Καβάφης

Ο Καζαντζάκης σημειώνει ότι το ταξίδι και η δημιουργία στάθηκαν οι δύο μεγαλύτερες χαρές της ζωής του.

Το ίδιο το ταξίδι είναι μια διαδικασία που, δείχνοντάς του διαφορετικούς τόπους και ανθρώπους, τον οδηγεί στην αυτογνωσία, στην υπέρβαση του εγωισμού, στην υιοθέτηση μιας οικουμενικής προοπτικής. Στις χώρες που επισκέπτεται, πηγαίνει παντού και βλέπει τα πάντα: πόλεις, χωριά, εξοχές, μουσεία, σημαίνουσες προσωπικότητες και καθημερινούς ανθρώπους.

Η ικανότητά του να συντονίζεται με την ιδιαίτερη, συχνά μυστική, ψυχή του τόπου, αποτυπώνεται εξαιρετικά στις σελίδες των ταξιδιωτικών του έργων, που θεωρούνται τα κορυφαία της ελληνικής ταξιδιωτικής λογοτεχνίας.

Σχολιάζοντας τον ταξιδευτή Καζαντζάκη

Το ταξίδι

Η ιδέα, η σκέψη αυτού του ταξιδιού ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2017 από ένα τηλεοπτικό ντοκιμαντέρ για τη Σικελία. Τότε, πριν δέκα μήνες περίπου, συλλάβαμε την ιδέα. Τον Μάιο του 2018 το όνειρο γίνεται πραγματικότητα. Magna Grecia - Σικελία! Πλήθος ονομάτων και τοπωνυμίων παρελαύνουν στη μνήμη μας: Μεταπόντιο, Τάραντας, Regio di Calambrìa, Σελινούντας, Έγεστα, Παλέρμο. Περιοχές με πρωταγωνιστικό ρόλο στην πολιτική και κοινωνική ζωή του αρχαίου κόσμου, περιοχές με τις οποίες έχουν συνδεθεί μεγάλα ονόματα της φιλοσοφίας, της ιστορίας και της ποίησης. Πυθαγόρας, Παρμενίδης, Ζήνων, Ηρόδοτος, Πρωταγόρας, Αρίων, Στησίχορος, Ίβυκος.....Γνωρίζουμε ήδη αρκετά, θα μάθουμε όμως περισσότερα με αυτό το ταξίδι μας στο ένδοξο παρελθόν, με το πέρασμα από το νεότερο δυτικό πολιτισμό στο ρωμαϊκό και μετά στον αρχαίο ελληνικό.

Φορτωμένοι με δύναμη αποχαιρετίσαμε στις 2/5/2018, από την πλατεία Αριστοτέλους της Θεσσαλονίκης, γονείς, φίλους και συμμαθητές για επτά μέρες. Επτά μέρες εμπειριών και γνώσεων στο μεγάλο δρόμο που πριν χιλιάδες χρόνια πήραν οι πρόγονοι μας άποικοι του Β' μεγάλου αποικισμού στα ιερά χώματα της Μεγάλης Ελλάδας και της Σικελίας. Καθοδηγητές και σύμβουλοι αυτής της αποστολής ήταν ο Διευθυντής του σχολείου κ. Βέτσιος Ελευθέριος, η υποδιευθύντρια κ. Ρώσσιου Ελένη και ο βιολόγος του σχολείου κ. Γκούβης Νέστορας. Η διαδρομή μέχρι την Ηγουμενίτσα, ευχάριστη. Η μικρή

στάση στα Γιάννενα μας ξεκούρασε, μας ξεδίψασε, μας ανακούφισε.

Οι μαθητές του σχολείου μας στα Γιάννενα

Ήμασταν όλοι ανυπόμονοι να επιβιβαστούμε στο μεγάλο φέρυ για να περάσουμε μια νύχτα στην αγκαλιά των κυμάτων του Ιονίου και της Αδριατικής, να ονειροπολήσουμε στο κατάστρωμα του πλοίου με φόντο το ολόγιομο φεγγάρι σε ένα κατάμαυρο ουρανό, να νανουριστούμε με το ρυθμικό πελαγίσιο κούνημα του καραβιού στη μέση της σκοτεινής θάλασσας. Ανυπομονούσαμε, ρωτούσαμε, φωνάζαμε, γελούσαμε, τραγουδούσαμε...

Το λιμάνι της Ηγουμενίτσας μας υποδέχτηκε σιωπηλό. Άλλωστε είχε περάσει η ώρα. Τα μεδάνυχτα αφήσαμε αργά τις ελληνικές ακτές της Ηπείρου και κατευθυνθήκαμε προς τα Ιταλικά εδάφη. Αγωνία, χαρά,

περιέργεια, προσμονή, προσδοκίες, όλα ανακατεμένα στην ψυχή και τα όνειρά μας έκαναν το πρώτο εκείνο ανοιξιάτικο βράδυ στο καράβι αξέχαστο. Η θάλασσα του Ιονίου ήταν ήσυχη... Κι όμως είναι η ίδια θάλασσα την οποία περιέγραψε αιώνες πριν ο Όμηρος με θύελλες και καταιγίδες, με ναυάγια και τέρατα, με ανθρωποφάγους και οργισμένους θεούς. Είναι η ίδια θάλασσα που διέσχισαν οι πρώτοι Έλληνες άποικοι της Δύσης πριν 2700 χρόνια μεταφέροντας ό,τι πιο σημαντικό, ιερό και όμορφο είχε η πατρίδα τους: τον πολιτισμό, τη θρησκεία, τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμα, τις παραδόσεις. Είναι η ίδια θάλασσα που οδήγησε τους Αθηναίους στις Συρακούδες, τον Πύρρο στον Τάραντα, τους βυζαντινούς μοναχούς στην Καλαβρία, τους Έλληνες εμπόρους στα παράλια του Ιταλικού νότου.

«Πρώτοι γαρ Ελλήνων αυτοί περαιωθέντες τον Ιόνιον κόλπον ώκησαν Ιταλίαν άχοντος αυτούς Οινώτρου του Λυκάωνος...» γράφει ο Διονύσιος ο Αλικαρνασσεύς.

Η ανατολή του ήλιου μας βρήκε μισοκοιμισμένους στο μεγάλο λιμάνι του Μπάρι. Αποβιβαστήκαμε γρήγορα στα Ιταλικά χώματα και ίσως κάποιοι από εμάς αναλογίστηκαν «βαδίζουμε στα χνάρια των προγόνων μας... βαδίζουμε στα χνάρια του Οδυσσέα...». Τήραμε το δρόμο για το νότο, για ένα προσκύνημα σε ό,τι σήμερα απομένει ζωντανό από το μεγάλο ελληνικό πολιτισμό που άνθισε εκεί.

Η μεγάλη Ελλάδα και η Σικελία μας περίμενε, μας τραβούσαν σαν μαχητή σε αναζήτηση της ιστορικής μνήμης. Τότε ήταν που γίναμε νοσταλγοί. Νοσταλγοί του παρελθόντος, νοσταλγοί τόπων ανείπωτων, προσώπων και πατρίδων χαμένων και λησμονημένων. «Ανέβηκα

στις πλάτες των προγόνων μου για να δω το μέλλον» λέει ο ποιητής και έχει απόλυτο δίκιο.

Είναι αλήθεια πως πολλές συζητήσεις, διαφωνίες και αμφισβητήσεις έχουν εγερθεί κατά καιρούς σχετικά με την καταγωγή των ελληνόφωνων της Απουλίας (βόρεια περιοχή) και της Καλαβρίας (νοτιότερα) μεταξύ των επιστημόνων-ερευνητών. Δύο είναι οι πλέον επικρατούσες θεωρίες:

Κατά την πρώτη, είναι απόγονοι των Ελλήνων της Μεγάλης Ελλάδας του β' αποικισμού, που έγινε τέσσερις με πέντε αιώνες π. Χ. και γι' αυτό υπάρχουν τόσα πολλά Δωρικά και Αιολικά στοιχεία στη γλώσσα τους. Κατά την πρώτη Βυζαντινή περίοδο, οι κάτοικοι αυτοί ενισχύθηκαν από επήλυδες Έλληνες της Μ. Ασίας, Τραπεζούντας, Μακεδονίας, Ηπείρου κ.λπ. χωρίς φυσικά να πάψουν ποτέ να δέχονται καινούργιους αποίκους Έλληνες, "που τους χάλασαν τη γλώσσα", όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζουν οι σημερινοί εντόπιοι λόγιοι. Τη θεωρία αυτή υποστηρίζει ο G. Rothly, ο μεγαλύτερος, ίσως, σύγχρονος φιλέλληνας, σπουδαίος γλωσσολόγος, και τον οποίο δέχονται οι περισσότεροι μορφωμένοι Ελληνόφωνοι της Καλαβρίας. Κατά την δεύτερη θεωρία της οποίας προΐδανται οι Ιταλοί G. Morosi και A. Pellegrini, μεγάλες Ελληνικές μάζες από εδάφη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, προ πάντων κατά την περίοδο της Εικονομαχίας -ήτοι από τον 6ο ως τον 9ο αιώνα μ.Χ.- μετακινήθηκαν στη Δύση και ανέπτυξαν αξιόλογο πολιτισμό με Βυζαντινά μοναστήρια και άλλα Ορθόδοξα κέντρα και έκτοτε δεν είχαν καμία επαφή με τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο. Αν σκεφθεί δε κανείς την ακμή και την παρουσία στην Ιταλία στρατιωτών του

εξαρχάτου της Ραβέννας, την ισχυρή Βυζαντινή μετοικεσία, καταλαβαίνει γιατί η θεωρία αυτή έχει πολλούς υποστηρικτές. Σύμφωνα με την θεωρία του G. Rothly, του Γερμανού γλωσσολόγου, σοφού επιστήμονα, μεγάλου και αχνού φίλου των Ελλήνων της Καλαβρίας και Απουλίας που αφιέρωσε 60 χρόνια ερευνώντας την περιοχή και γράφοντας βιβλία, άρθρα και λεξικά για τον γλωσσικό θησαυρό των επιζώντων Ελλήνων σ' αυτά τα μέρη, ισχύει η πρώτη θεωρία. Επιχειρήματα αδιάδιστα προσκόμισαν για την υποστήριξη της θεωρίας αυτής και οι Έλληνες επιστήμονες Καρατζάς, Χατζιδάκης, Κουκουλές, Καψωμένος, Παπαρρηγόπουλος, Καλονάρος, Καραναστάσης κ.ά., σχεδόν όλοι όσοι ασχολήθηκαν με το θέμα τούτο, εκτός από τον Ζαμπέλιο.

Το αντίθετο υποστηρίζει ο Ιταλός A. Pellegrini που βασίστηκε στις έρευνες του Morosi. Και γράφει ότι: "η γλώσσα αυτών των αποικιών δεν είναι υπόλειμμα ή μια μετατροπή πολύ αργή και βαθμιαία της Δωρικής της Μεγάλης Ελλάδας, μα είναι ουσιαστικά ένα καινούργιο ιδίωμα που φτιάχτηκε (κτίστηκε) στην Ελλάδα μέχρι τον 10ο αιώνα ή εκεί γύρω".

Τον 8ο και 7ο αι. π.Χ. αρχίζει ο αποικισμός των Ελλήνων από την μητέρα-πατρίδα (Κόρινθος, Εύβοια κ.λπ.) προς την Κάτω Ιταλία και Σικελία, και δημιουργείται η Μεγάλη Ελλάδα, με πόλεις ονομαστές, κάποιες από τις οποίες υπάρχουν μέχρι σήμερα όπως Τάραντας (Taranto), Ρήγιο (Reggio), Οτράντο (Υδρούς), Συρακούδες, Πάνορμον (Palermo) κ.λπ.

Οι πρώτες ιστορικές αναφορές ανάγονται στον Ηρόδοτο και ομιλούν για κρητικό αποικισμό της χερσονήσου του Σαλέντο από τον βασιλιά Μίνωα ο οποίος έφτασε στην

περιοχή αναζητώντας τον Δαίδαλο. Η περιοχή ανθεί και εξελληνίζεται για ολόκληρη την περίοδο μέχρι την κατάκτηση των Ρωμαίων. Έχει άμεση σχέση και εξάρτηση από τον Τάραντα και την γειτονική Καλλίπολη. Η Ρωμαϊκή επικυριαρχία στην περιοχή επιβάλλεται όταν, μετά από πολέμους, καταρρέει ο Τάραντας (272 π.Χ.) και οι Ρωμαίοι εγκαθιδρύουν μια λατινική αποικία στο Μπρίντιζι (244 π.Χ.)

Οι Βυζαντινοί έρχονται στην περιοχή επί Ιουστινιανού και συγκεκριμένα στο Οτράντο τον 6ο αι., το οποίο χρησιμοποιούν ως κύριο προγεφύρωμά τους στην Νότιο Ιταλία. Η περιοχή αναπτύσσεται ιδιαίτερα την περίοδο του αυτοκράτορα Βασιλείου Α', στον 9ο αι. Η Κάτω Ιταλία και ιδιαίτερα οι περιοχές του Οτράντο και της Καλαβρίας εξελληνίζονται εκ νέου ή, κατ' άλλους, αιμοδοτείται εκ νέου ο ελληνισμός τους. Πραγματοποιείται μαζικός εποικισμός και αναπτύσσεται η δράση ορθόδοξων μοναχών.

Γενικότερα ο μοναστικός βίος της Ανατολής είχε μια ευρεία εξάπλωση στη Νότια Ιταλία, επηρέασε σημαντικά την κοινωνική ζωή και την κουλτούρα ιδιαίτερα στη Σικελία, την Καλαβρία και την Απουλία, και ενισχύθηκε από την διαμάχη "εικονομάχων" - "εικονολατρών". Όπως υπογραμμίζει και ο Γουίλλου "ο μοναχισμός, από την οικονομική, την κοινωνική, αν όχι και την πολιτιστική του πλευρά, υπήρξε στοιχείο ενότητας και συνέχειας της ελληνικής ζωής στη Νότια Ιταλία από τον 7ο μέχρι και τον 13ο αιώνα". Η έλευση των Νορμανδών κατακτητών στην περιοχή αλλάζει την διοικητική δομή. Οι Νορμανδοί εφαρμόζουν για πρώτη φορά την φεουδαρχία. Η περιοχή της Απουλίας διαμοιράστηκε σε τιμάρια μικρά ή μεγάλα

τα οποία διοικούσαν τοπικοί άρχοντες που είχαν την ευθύνη της άμυνας, της είσπραξης των φόρων και της απονομής της δικαιοσύνης. Με την έλευση των Νορμανδών, δίπλα στην ελληνική τελετουργία στους ναούς και στα μοναστήρια, άρχισε να εμφανίζεται η αντίστοιχη λατινική. Η κατάσταση του ορθόδοξου κλήρου επιδεινώθηκε μετά την 4η Σταυροφορία (1204) και την αποκοπή του από το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης. “Κατά το διάστημα μεταξύ 12ου και 16ου αι., τόσο ο κοινοτικός- μοναστικός όσο και ο εκκλησιαστικός κλήρος στο μεγαλύτερο μέρος του εξαφανίστηκε από τη νότιο Ιταλία, με εξαίρεση το νότιο τμήμα στη Καλαβρία και τη ζώνη της Μεσσήνα και του Σαλέντο. Τον 17ο και 18ο αι. ξεκινά μια περίοδος συρρίκνωσης του χώρου της Ελλάδας του Σαλέντο. Παρ’ όλα αυτά, κατά τον 19ο αι., το ελληνικό ιδίωμα, το “γκρίκο”, συνέχιζε να χρησιμοποιείται από το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού του Σαλέντο, ιδιαίτερα από τους αγροτικούς πληθυσμούς, παρ’ ότι ήταν και είναι γλώσσα που μεταδιδόταν και μεταδίδεται μόνο με την προφορική παράδοση. Η απομόνωση των ελληνόφωνων πληθυσμών στις περιοχές τους μέχρι τον Β’ παγκόσμιο πόλεμο, με ένα κλειστό σύστημα επικοινωνίας και ελάχιστη επαφή με τα γειτονικά αστικά κέντρα, επέτρεψε σ’ αυτούς τους πληθυσμούς και στην γλώσσα τους να επιβιώσουν ως σήμερα”.

Όσον αφορά την Ορθοδοξία: Αυτή “εβήνει” στην Καλαβρία το 1574, στην Καλημέρα της Απουλίας το 1663, στην Στερνατία Απουλίας το 1664, ενώ σήμερα παρατηρείται αναβίωσή της.

Οι Ελληνόφωνοι δεν ονομάζουν εαυτούς Έλληνες, ούτε Γραικούς, ούτε *Greci*, όπως τους λένε οι Ιταλοί, αλλά χρησιμοποιούν τη λέξη *Griko* που δεν χρησιμοποιείται στην Ελλάδα. Το ιδίωμά τους λέγεται *Grecanico* στην Καλαβρία και *Griko* στην Απουλία ή *Grecia Salentina*, όπως συνηθίζεται να λέγεται. Έτσι λένε: *immaisto Graeci* στην Καλαβρία ή *meta Griki* στο Σαλέντο, ή λένε: *plateome grika* ή *omilume griko* στο Σαλέντο. Γράφουν σήμερα δε τις ελληνικές λέξεις με λατινικούς χαρακτήρες. Αυτή η λέξη *griko* (γρήκος) προέρχεται μάλλον από τον Οσκανικό τύπο *gresus* ή *gricus* (=Λατινικό *Graecus*), που είναι ένα καλό επιχείρημα ότι είναι πολύ κοντά στις κλασικές ρίζες του ελληνικού πολιτισμού.

Σήμερα, οι Ελληνόφωνοι έχουν αναγνωρισθεί ως γλωσσική μειονότητα. Όχι μόνο για τη διδασκαλία της στα σχολεία αλλά -μεταξύ των άλλων- και τη χρήση της στα δικαστήρια της ιταλικής επικράτειας, όπου οι ομιλούντες τη διάλεκτο θα μπορούν να υπερασπίζονται τους εαυτούς τους στη μητρική τους γλώσσα. Μια επίσκεψη σ' αυτά τα μέρη σε φέρνει κοντά με τους ανθρώπους αυτούς του ιταλικού νότου και σε κάνει να νοιώσεις και να γνωρίσεις το μεγαλύτερο θαύμα των νεότερων γλωσσών του κόσμου, την επιβίωση της Ελληνικής σε τόπους που είχαν από αιώνες αποκοπεί από τον κύριο κορμό της Ελλάδας, κάτι που αποτελεί φαινόμενο πέραν από κάθε φαντασία.

Η πρώτη μας στάση ήταν στο *Alberobello*, μια πόλη που είναι ικανή να γεμίσει τη μνήμη της φωτογραφικής μας μηχανής. Η μικρή πόλη των 11.000 κατοίκων μοιάζει να ξεπήδησε κατευθείαν από τον Άρχοντα των Δαχτυλιδιών ή κάποιο μεσαιωνικό παραμύθι. Και όχι

άδικα. Χαρακτηριστικό της είναι τα 1500 περίπου σπίτια με κωνικούς τρούλους (trulli) που χρονολογούνται από το 15ο αιώνα ενώ ολόκληρη η πόλη έχει χαρακτηριστεί Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την UNESCO. Τα λευκά σπιτάκια που θυμίζουν κυψέλη, είναι κατασκευασμένα με μια τεχνική που χρονολογείται από τη νεολιθική εποχή, από ντόπιο αββεστόλιθο χωρίς καθόλου τσιμέντο ή κονίαμα. Οι κωνικές στέγες δημιουργήθηκαν από μεγάλες πέτρες, τοποθετημένες σε κυκλικούς δακτυλίους ώστε το κάθε επίπεδο να στηρίζει το ανώτερο του καταλήγοντας στην κορυφή του κώνου.

Alberobello

Οι κορυφές των τρούλων συχνά έχουν περίτεχνο σχήμα, άλλοτε σφαιρικό, άλλοτε πυραμιδοειδές, ρομβικό, με σταυρό ή κάποιο άλλο σχέδιο. Η ιστορία των σπιτιών αυτών ξεκινά στα μέσα του 15ου αιώνα όταν και οι

φτωχοί αγρότες, για να αποφύγουν την υψηλή φορολογία που επέβαλε το βασίλειο της Νάπολης στα σπίτια, έφτιαχναν αυτά τα πρόχειρα καταλύματα σαν καλύβες. Έτσι, όταν μάθαιναν ότι καταφτάνουν στο χωριό τους φοροεισπράκτορες, μπορούσαν εύκολα να τα γκρεμίσουν. Στις κωνικές στέγες συχνά παρατηρούμε ζωγραφισμένα λευκά σύμβολα, που προστατεύουν από το κακό μάτι και την κακοτυχία. Εσωτερικά τα ανακαινισμένα σπίτια είναι λιτά με έναν ή δύο χώρους αλλά όλες τις απαραίτητες, σύγχρονες ανέσεις.

Στη συνέχεια ο δρόμος για νοτιότερα, στη μύτη της ιταλικής χερσονήσου, μας περίμενε. Μια διαδρομή όλο εκπλήξεις και αξιοθέατα!. Μέσα από πολυάριθμα τούνελ, κρεμασμένους πάνω από φαράγγια και κοιλάδες δρόμους, παραλιακές οδούς με μεσογειακή ομορφιά και τα δεικτικά βουνά να μας χαιρετούν φιλικά από απέναντι, πλησιάσαμε στην πρωτεύουσα της Καλαβρίας, το Ρήγιο. Μα να, κοιτάξετε στα στενά της Μεσσήνης! Η Σκύλλα και η Χάρυβδη μάς καλωσορίζουν στα μέρη τους. Μεγάλα αφρισμένα κύματα σε μια μακριά θαλάσσια λωρίδα ξεχωρίζουν μέσα στα ήσυχα σκοτεινά στενά του πορθμού και μας θυμίζουν το δέος που προκαλούσε η περιοχή στους ναυτικούς εξαιτίας των πολλών ρευμάτων και των δινών που αυξομειώνουν τη στάθμη των υδάτων. Το φάντασμα του βεφερικού Οδυσσέα αναδύεται στη μνήμη μας και οι στίχοι του ποιητή φαντάζουν ζωντανοί στα μάτια μας:

Και παρουσιάζεται μπροστά μου, πάλι και πάλι,
το φάντασμα του Οδυσσέα,
με μάτια κοκκινισμένα από του κυμάτου την
αρμύρα.....

Στέκεται μεγάλος, ψιθυρίζοντας,
ανάμεσα στ' ασπρισμένα του γένια,
λόγια της γλώσσας μας, όπως τη μιλούσαν πριν τρεις
χιλιάδες χρόνια...
θα 'λεγες πως θέλει να διώξει τον υπεράνθρωπο
Κύκλωπα
που βλέπει μ' ένα μάτι,
τις Σειρήνες που σαν τις ακούσεις ξεχνάς,
τη Σκύλλα και τη Χάρυβδη απ' ανάμεσό μας
τόσα περίπλοκα τέρατα, που δεν μας αφήνουν να
στοχαστούμε,
πως ήταν και αυτός ένας άνθρωπος
που πάλεψε μέσα στον κόσμο, με την ψυχή και με το
σώμα.

Η ίδρυση της πόλης Ρήγιο αποδίδεται σε Χαλκιδείς
κατοίκους που ακολουθώντας το δελφικό χρησμό έφτασαν
εκεί γύρω στο 730 π.Χ. Το όνομά της πρέπει να
προέρχεται από το ρήμα ρήγνυμι-ρηγνύω και να
οφείλεται στη γεωγραφική της θέση. Ο Αισχύλος αναφέρει
ότι σεισμοί στην περιοχή χώρισαν βίαια τη Σικελία από
την άλλη στεριά (πορθμός της Μεσσήνης). Το Ρήγιο
υπήρξε η πατρίδα σημαντικών ανδρών της αρχαιότητας
όπως του λυρικού ποιητή Ίβυκου, του τυράννου των
Συρακουσών Αγαθοκλέους, των φιλοσόφων Ιππάρχου και
Θεαχένους και του γλύπτη Πυθαγόρα. Το 387 π.Χ.
καταστράφηκε από τους Συρακούσιους, το 270 π.Χ. από
Καμπανούς, το 91 π.Χ. από σεισμούς και ένα χρόνο
αργότερα ξαναχτίστηκε από τον αυτοκράτορα Αύγουστο
χωρίς να χάσει ποτέ τον ελληνικό χαρακτήρα του, παρά
την εγκατάσταση των Ρωμαίων. Είναι χαρακτηριστικό
ότι ειδικά η πόλη του Ρηγίου διατήρησε τη θαυμάσια

τραγουδιστή Γκρεκάνικη γλώσσα για περισσότερο από 200 χρόνια μετά τη ρωμαϊκή κατάκτηση πλάι στα Λατινικά. Η υγρασία στην ευρύτερη ζώνη είναι τόσο υψηλή που λέγεται ότι με νόμο οι Ρηγίνοι δεν είχαν δικαίωμα να λαμβάνουν μέρος σε μουσικούς αγώνες τη στιγμή που στην πατρίδα τους τα πιο γλυκόφωνα πλάσματα, τα τζίτζικια, μένουν άφωνα. Σήμερα είναι μια όμορφη παραθαλάσσια μεγαλούπολη, στολισμένη με πλούσια δέντρα (φύκους και μανόλιες), μεγαλόπρεπα οικοδομήματα και μεσαιωνικό κάστρο. Ανάμεσα στα σπουδαία παλάτια της βρίσκεται το εθνικό αρχαιολογικό μουσείο που λέγεται και μουσείο της Μεγάλης Ελλάδας.

Η πόλη ξαφνιάστηκε το απόγευμα της Πέμπτης, 3/5/2018, από τις ζωηρές φωνές 35 Ελλήνων ταξιδιωτών που επέμεναν να γνωρίσουν από κοντά και να θαυμάσουν τους πολεμιστές του Ριάτσε. Κατευθυνθήκαμε λοιπόν προς το τεράστιο οικοδόμημα που έγραφε MUSEO NAZIONALE ARCHEOLOGICO και κατεβήκαμε γρήγορα τις σκάλες που οδηγούσαν στη μεγάλη αίθουσα όπου εκτίθενται τα δύο αγάλματα. Μείναμε κατάπληκτοι! Έργα θαυμάσια και εντυπωσιακά, τα δύο μεγάλα μπρούτζινα αγάλματα, περήφανα, θεϊκά, μας κοίταζαν σοβαρά αφ' υψηλού ενώ εμείς προσπαθούσαμε να διαβάσουμε μερικές σειρές για τον τρόπο που ανακαλύφθηκαν και την αξία τους. Απέπνεαν μια δύναμη, μια ζωντάνια! Πολλοί έφεραν στο νου τους τον Ηνίοχο των Δελφών, άλλοι μίλησαν για τις καταπληκτικές αναλογίες του σώματος που θύμιζαν ομηρικούς ήρωες και άλλοι υποστήριξαν ότι ήταν έργα του Φειδία. Από πληροφορίες που διαβάστηκαν επί τόπου μάθαμε ότι οι δύο χάλκινοι ανδριάντες ανασύρθηκαν από

βάθος 6 μέτρων στον κόλπο του Ριάτσε (Ριακίου) από ιταλούς ψαράδες το 1972. Στην αρχή μεταφέρθηκαν με προσοχή στη Φλωρεντία για καθαρισμό και αποκατάσταση και τώρα βρίσκονται στο μουσείο της Μεγάλης Ελλάδας. Πρόκειται για δύο γυμνούς άνδρες, έναν μεγαλύτερο σε ηλικία και ένα μικρότερο, δύο μοναδικά έργα τέχνης για τα οποία ειπώθηκε ότι «μπορούμε να τα αξιοποιήσουμε σαν το 8^ο θαύμα του κόσμου». Τα εκφραστικά μάτια από

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο του Ρηγίου

όνυχα και αλάβαστρο μαχνητίζουν τους χιλιάδες επισκέπτες του μεγαλόπρεπου κτιρίου. Έχουν μια βαθιά, μακρινή ματιά λες και αναμετρούν τους αιώνες ύπαρξης τους. Οι ελληνόφωνοι της Καλαβρίας χαιρέτησαν τη συναρπαστική αυτή ανακάλυψη με τα παρακάτω λόγια «Ήταν ώρα να φανείτε. Πώς ησώννετε κιουμηθεί πλέο

στη θάλασσα του Ρυακίου άρτε τι η γκλώσσα δίκη σα πεθαίνει στη χώρα. Εδεί μας εφέρετε τα γράμματα, σαν όλο ο κόσμος ήζε στο σκοτίδι. Η μεγάλη Ρώμη άφηκε τα παιντιά τα δικά Σα με τα' άλατρο άτσε τούλο σήμερο τι ο άνθρωπο ανέβη στο φεγγάρι! Τάστειλε γυννά στη τσενία, τως έκοτσε τη γλώσσα! Τούο η γκλώσσα, τι δεν απέθανεν ακόμη, ήθελε τη πει τόσα πράματα, μα έμεινε με λίγα λόγια. Τσείνα τι ντε σ-σών-νει είπει, τα λέχουσι τα μάνια μεγάλα σώματα δικά σα! Μέθε σα ώδε η γκλώσσα δεκή μα αθ- θίζει μεταπάλε! Ήταν ώρα να έρτητε. Καλώς ήρτετε.» Του στα νέα ελληνικά σημαίνει: «Ήταν ώρα να φανείτε. Πώς μπορούσατε να κοιμάστε πια στη θάλασσα του Ρυακίου τώρα που η γλώσσα σας (η ελληνική) πεθαίνει στο χωριό; Εσείς μας φέρατε τα γράμματα, τον πολιτισμό όταν όλος ο κόσμος ζούσε στο σκοτάδι. Η μεγάλη Ρώμη άφησε τα παιδιά σας με το ξύλινο άροτρο σήμερα που ο άνθρωπος ανέβηκε στο φεγγάρι! Τα έστειλε γυννά στη ξενιτιά, τους έκοψε τη γλώσσα. Αυτή η γλώσσα που δεν πέθανε ακόμα, ήθελε να πει πολλά πράγματα αλλά έμεινε με λίγες λέξεις. Εκείνα που δεν μπορεί να πει, τα λένε τα ωραία και μεγάλα σώματά σας! Μαζί σας η γλώσσα μας ανθεί ξανά. Ήταν ώρα να έρθετε. Καλωσήρθατε!»

Το δικελικό ταξίδι, που, όπως όλα τα ταξίδια, αρχίζει πολύ πριν από την αναχώρηση και προκαλεί ποικίλες νοητικές διαδρομές μετά την επιστροφή, είναι μία ευκαιρία για να θυμηθούμε τον πανέμορφο Ηνίοχο, αφιέρωμα κάποιου άρχοντα των Συρακουσών στον Απόλλωνα των Δελφών. Μια ευκαιρία για να ακούσουμε ξανά τον «Σικελικό Εσπερινό» (*I Vespri Siciliani*) του Τζουζέπε Βέρντι, όπερα βασισμένη στα ιστορικά γεγονότα

που διαδραματίστηκαν στο νησί το 1282, όταν οι Σικελοί ξεσηκώθηκαν εναντίον των Γάλλων κατακτητών –κάτι ήξερε, βέβαια, για την σφαγή και ο πολυμήχανος Μιχαήλ Η΄ ο Παλαιολόγος, που επιζητούσε να εμποδίσει τα κατακτητικά σχέδια του αδίστακτου Ανδεξαβού εναντίον της Κωνσταντινούπολης κι είχε κινητοποιήσει όλη τη μυστική διπλωματία, πληρώνοντας μπόλικο χρυσάφι. Η όπερα είναι θαυμάσια, αλλά ο «Γατόπαρδος» του Βισκόντι είναι μία από τις καλύτερες κινηματογραφικές ταινίες όλων των εποχών! Ευκαιρία να ξαναδιαβάσουμε τον Θουκυδίδη ή τουλάχιστον την περιγραφή της εκστρατείας για την κατάληψη της Σικελίας, ύστερα από πρόταση του Αλκιβιάδη, και την τραχική για τους Αθηναίους έκβασή της τον Ιούλιο-Αύγουστο του 413 π.Χ.. Ευκαιρία για να μάθει κανείς και για τον φυσικό φιλόσοφο Εμπεδοκλή από τον Ακράγαντα, μια πολύπλευρη προσωπικότητα του 5ου π.Χ. αι. Γόνος αριστοκρατικής οικογένειας αλλά με δημοκρατικές πεποιθήσεις, γιατρός, μάντης και περιπλανώμενος ιερέας, λέγεται ότι έκανε θαυματουργές θεραπείες στις περιόδους του, και μάλιστα ότι απάλλαξε τους κατοίκους του Σελινούντα και του Ακράγαντα από πλήθος επιδημιών (καθαρίζοντας με κατασκευαστικά έργα ένα ολόκληρο έλος), με αποτέλεσμα να τον λατρεύουν πολλοί πραχματικά ως σωτήρα και θεό.

Το πρωί της Παρασκευής 4 Μαΐου 2018 περάσαμε ακτοπλοϊκώς το στενό από το Ρήγιο στη Μεσσήνη. Η Μεσσήνη (ιταλ. *Messina*) είναι η τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Σικελίας και πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας. Ιδρύθηκε από Έλληνες αποίκους ως Ζάγκλη και λίγο αργότερα πήρε το σημερινό της όνομα, προς τιμήν της πελοποννησιακής Μεσσήνης.

Ο πληθυσμός του κέντρου της πόλης μόνο ανέρχεται στους 250.000 κατοίκους ενώ μαζί με τα περίχωρα οι κάτοικοι φτάνουν τους 500.000. Η οικονομία της πόλης βασίζεται κυρίως στο λιμάνι της που εξυπηρετεί ταυτοχρόνως εμπορικούς και στρατιωτικούς σκοπούς και διαθέτει πολυάριθμα ναυπηγεία. Η γεωργική ανάπτυξη της περιοχής συνίσταται στην παραγωγή εσπεριδοειδών και λοιπόν φρούτων, λαχανικών και κρασιού.

Η πόλη ιδρύθηκε κατά την διάρκεια του 8ου αιώνα π.Χ. από Ευβοείς. Το αρχικό όνομά της πόλης ήταν Ζάγκλη, το οποίο οφειλόταν στο σχήμα του κόλπου στον οποίο ήταν χτισμένη, καθώς ζάγκλον στα αρχαία ελληνικά σημαίνει Δρεπάνι. Η παράδοση απέδιδε επίσης την ονομασία της πόλης στον μυθικό βασιλιά Ζάγκλο. Η Ζάγκλη μετονομάστηκε σε Μεσσήνη από τον τύραννο του Ρήγιου Αναξίλαο ο οποίος την κατέλαβε στις αρχές του 5ου αιώνα π.Χ. και εγκατέστησε σε αυτή πολλούς Μεσσήνιους. Το 397 π.Χ. η Μεσσήνη καταστράφηκε από τους Καρχηδόνιους καθώς ηττήθηκε από αυτούς στην μάχη της Μεσσήνης. Στην συνέχεια η πόλη πέρασε στον έλεγχο των Συρακουσών. Το 288 πολιορκήθηκε και κατακτήθηκε από τους Μαμερτίλους μισθοφόρους. Οι Μαμερτίνοι κράτησαν την πόλη για 20 χρόνια. Επειδή εξαπέλυαν επιδρομές κατά των γειτονικών πόλεων ο τύραννος των Συρακουσών Ιέρων εκστράτευσε εναντίον τους, τους νίκησε στους Μύλους και στην συνέχεια πολιορκήσε την Μεσσήνη. Για βοήθεια οι Μαμερτίνοι στράφηκαν στην Καρχηδόνα και στην Ρώμη με αποτέλεσμα να ξεσπάσει ο πρώτος Καρχηδονιακός πόλεμος. Οι Ρωμαίοι επικράτησαν και απέκτησαν τον έλεγχο της πόλης που παρέμεινε Ρωμαϊκή μέχρι την πτώση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Τετράδραχμο της Ζάγκλης-Μεσσήνης, 461-396 π.Χ.
περίπου

Συνεχίσαμε για την γραφική Τσεφαλού (ή Κεφαλού), που είναι μια μικρή πόλη 15.000 περίπου κατοίκων στην επαρχία του Παλέρμο, που κάθε χρόνο προσελκύει εκατομμύρια τουρίστες. Το ελληνικό της όνομα είναι Κεφαλοίδιον ή Κεφαλού, γιατί το βουνό στους πρόποδες του οποίου είναι χτισμένη, έχει από πάνω του ένα λόφο σαν κεφάλι. Υπέροχη είναι η παραλία της πόλης που είναι πεντακάθαρη και με ψιλή άμμο, πλην όμως, όπως συμβαίνει στις περισσότερες σχεδόν παραλίες της Ιταλίας, έχει λίγο κόσμο για την εποχή. Καθώς μπαίνουμε στον κεντρικό δρόμο, η πόλη σου θυμίζει παλιά συνοικία της Πλάκας, με κτίσματα ελληνικά, αραβικά και νορμανδικά. Το σπουδαιότερο παλιό αξιοθέατο της πόλης είναι ο καθεδρικός της Ναός που άρχισε να χτίζεται το 1131 μ.Χ. και τελείωσε το 1197 μ.Χ., διήρκεσαν, δηλαδή, οι εργασίες 66 ολόκληρα χρόνια. Πρόκειται για μια επιβλητική κατασκευή, που δεσπόζει στην πόλη, με τους δύο πύργους της. Μέσα στο Ναό υπάρχουν εντυπωσιακά

βυζαντινά ψηφιδωτά σε χρυσό φόντο και μια μεγάλη εικόνα του Παντοκράτορα Χριστού, στο ημιθόλιο της αψίδας. Ακόμη εκεί φυλάσσονται μία Κολυμπήθρα του 12ου αιώνα κι' ένα μαρμάρινο άγαλμα της Παναχίας με το βρέφος. Πως κτίστηκε ο Ναός; Ο Κόμης Ρογήρος Α' και ο αδελφός του Ρομπέρτος Γισκάρδος κατέλαβαν τη Σικελία το 1091 μ.Χ. Σε ένα ταξίδι του με πλοία έξω στην Τυρρηνική θάλασσα, ο Ρογήρος ναυάγησε και κόντεψε να πνιχτεί. Και μέσα στα μανιασμένα κύματα έκαμε τάμα στο Θεό να βγει ζωντανός στην παραλία, να κτίσει Ναό στον βράχο απέναντι και να ταφεί εκεί. Και βγήκε στην παραλία της Κεφαλούς.

Τσεφαλού

Φεύγοντας απ' τη Τσεφαλού, μας περιμένει η πρωτεύουσα της Σικελίας, το Παλέρμο. Στο δρόμο για το

Παλέρμο, ο νους σου πάει πρώτα στη ...μαφία και κατά δεύτερο λόγο σε όσα βλέπεις, ή φαντάζεσαι ότι θα δεις. Το Παλέρμο (Palermo) είναι η πρωτεύουσα της Σικελίας και βρίσκεται στο κέντρο περίπου της Βόρειας πλευράς του νησιού. Στη πίσω πλευρά της η πόλη περιβάλλεται από βουνά του «Χρυσού Λεκανοπεδίου» (Conca di oro - Κόνκα ντ' ορο), ενώ μπροστά βλέπει προς την Τυρηνική Θάλασσα, έχοντας ένα θαυμάσιο λιμάνι. Με πληθυσμό σήμερα 700.000 περίπου κατοίκων, το Παλέρμο, έρχεται από οικονομική άποψη δεύτερο μετά τη Νεάπολη, μεταξύ των πόλεων της Ν. Ιταλίας. Έχει ναυπηγεία, αεροναυπηγική βιομηχανία και βιομηχανία ηλεκτρονικών ειδών και αγροτικών μηχανημάτων. Αλλά και η γεωργική παραγωγή της περιοχής του Παλέρμο είναι σημαντική, κυρίως σε εσπεριδοειδή. Είναι επιπλέον σπουδαίο τουριστικό κέντρο, που δέχεται πολλούς τουρίστες, ακόμη και το χειμώνα. Έχει Πανεπιστήμιο που ιδρύθηκε στα 1777, Ακαδημία Καλών Τεχνών, Ωδείο και θέατρα Όπερας και Δράματος, που διαθέτουν πολύ αξιόλογα ιστορικά κτήρια. Το Παλέρμο ιδρύθηκε τον 8ο αιώνα π.Χ. από Φοίνικες εμπόρους γύρω από ένα φυσικό λιμάνι στη βορειοδυτική ακτή της Σικελίας. Το φοινικικό όνομα της πόλης ήταν Ζίζ, αλλά οι αρχαίοι Έλληνες αποκαλούσαν την πόλη Τάνορμο, εξαιτίας του θαυμάσιου φυσικού λιμανιού της. Το Παλέρμο δεν ήταν ποτέ ελληνική πόλη-κράτος, αλλά αποτέλεσε αργότερα τμήμα της ελληνόφωνης Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Στη μακραίωνη ιστορία του το Παλέρμο γνώρισε αλλεπάλληλες κατακτήσεις και καταστροφές. Ειδικότερα, το Παλέρμο κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους, τους Νορμανδούς, τους Γάλλους, τους Ισπανούς

και τους Άραβες. Το Παλέρμο, σταυροδρόμι και χωνευτήρι ποικίλων πολιτισμών είναι ίσως ο μόνος τόπος στο κόσμο, που συνταιριάζει (αρμονικά μάλιστα) στα κτίσματά του την τέχνη τη Βυζαντινή με την Αραβική και την Ευρωπαϊκή. Η συγχώνευση αυτή των τριών διαφορετικών πολιτισμών αποτελεί και την κύρια αιτία της ανάπτυξης του τουρισμού στο Παλέρμο.

Η πρώτη μεγάλη εντύπωση στο Παλέρμο είναι αυτή που σου δημιουργεί η επιβλητικότητα του Καθεδρικού Ναού του Αγίου Ιωάννου. Πρόκειται για ένα εντυπωσιακό αριστούργημα που χτίστηκε το 1885 από τον Αγγλονορμανδό αρχιεπίσκοπο του Παλέρμο και υπουργό του Βασιλιά Γουίλιαμ του 2ου, Γουόλτερ Οφάμιλ στην περιοχή μιας παλαιότερης Βυζαντινής Βασιλικής. «Λίγα λεπτά περπάτημα και φτάνεις στην πιάτσα Quattro Canti (piazza Vigliena) οι ντόπιοι τη λένε και θέατρο του ήλιου. Μια μπαρόκ, οχτάγωνη πλατεία στην οποία συναντώνται οι ιστορικές συνοικίες Vucciria, Kalsa, Albergheria και Capo. Η καρδιά του ιστορικού κέντρου. Τα τέσσερα, κοίλα κτίρια με όλους τους ρυθμούς ανά επίπεδο. Δωρικός, Ιωνικός, Κορινθιακός».

Ο καθεδρικός Ναός στο Παλέρμο

Άλλο μεγάλο αξιοθέατο στο Παλέρμο είναι το Μέγαρο των Νορμανδών με την περίφημη εκκλησία Καπέλα

Παλατίνα (Capella Palatina), το υπέροχο παρεκκλήσι που αποτελεί ένα από το καλύτερα μνημεία της νορμανδικής περιόδου στη Σικελία. Όλα αυτά βέβαια, γιατί οι Νορμανδοί, είχαν μετατρέψει παλιά το Παλέρμο σε μεγαλοπρεπή έδρα του Βασιλείου της Σικελίας.

Το Παλέρμο και το θαυμάσιο λιμάνι του

Τέλος το teatro Massimo είναι κορυφαίο. Στέκεται συμβολικά ανάμεσα στην παλιά και την καινούργια πόλη. Είκοσι χρόνια χρειάστηκαν για να χτιστεί η όπερα, τρεις εκκλησίες με τα μοναστήρια τους γκρεμίστηκαν.

Πόλη των αντιθέσεων και διάφορων χαρακτήρων, λοιπόν το Παλέρμο. Παλιό και νέο, καλοφτιαγμένο και ερειπωμένο, ζωντανό και κοιμισμένο, χριστιανικό και αλλόδοξο, τα πάντα συναντάς εκεί, εκτός από ελληνικές αρχαιότητες. Το Νορμανδικό στοιχείο υπερισχύει, και κατ' εξοχήν η μητρόπολη, αλλά και το Μπαρόκ δε μένει πίσω. Παντού εκκλησίες με κομψά καμπαναριά και αγάλματα στις κεντρικές πύλες και στα περίτεχνα παράθυρα. Στο

μουσείο «Παλάτι των Νορμανδών» με τη περίφημη «Καπέλα Παλατίνα» νιώθεις και πάλι το βυζαντινό πνεύμα να κυριαρχεί ολοκληρωτικά. «Ναι, και στο Παλέρμο υπάρχει ελληνισμός» θέλεις να φωνάξεις ενθουσιασμένος. Κι όταν σε λίγο επισκέπτεσαι το θέατρο μάδσιμο, διαπιστώνεις ξανά τη σημαντική διαφορά της βυζαντινής τέχνης από την πομπώδη μοντέρνα, και θυμάσαι τα λόγια του καθηγητού σου απ' το γυμνάσιο: «Βάλε ένα αρχαίο ελληνικό άγαλμα ανάμεσα σε εκατό ρωμαϊκά και θα στο βρω αμέσως».

Το Σάββατο 5/5/2018 ξεκινήσαμε για να επισκεφθούμε το αρχαιολογικό πάρκο του Σελινούντα. Στην αρχή επισκεφτήκαμε το Μονρεάλε, μερικά χιλιόμετρα νοτιότερα, πάνω στο γειτονικό βουνό, απ' όπου έχει κανείς μια φαντασμαγορική θέα του Παλέρμου και της βόρειας ακτής του νησιού.

Ο καθεδρικός Ναός του Μονρεάλε

Ο καθεδρικός ναός, αποδεικνύεται γρήγορα όχι μόνο σαν θρησκευτικός, αλλά και σαν αληθινός καλλιτεχνικός παράδεισος. Οι εσωτερικοί τοίχοι (6340 τ.μ.) είναι καλυμμένοι με αριστουργηματικά επίχρυσα μωσαϊκά, με σκηνές απ' όλη την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη. Αισθάνεσαι μηδαμινός και φορτωμένος με τύψεις, φωτογραφίζοντας τόση συγκεντρωμένη θεία παρουσία, κάτω από το αυστηρό βλέμμα του Παντοκράτορα. «**Αγία Σοφία της Δύσης**» θέλεις να αναφωνήσεις. Ακόμη και το περιστύλιο της αυλής δίπλα, είναι τόσο περίτεχνα κατασκευασμένο, ώστε να αδυνατείς πραγματικά να το εγκαταλείψεις.

Το μεσημέρι φτάνουμε στο **Σελινόυντα**. Ο Σελινούντας ήταν αποικία της επίσης σικελικής πόλης Μέγαρα Υβλαία η οποία με τη βειρά της είχε ιδρυθεί από τους Μεγαρείς. Η πόλη ιδρύθηκε κατά τη διάρκεια του 7ου αιώνα π.Χ. Η αποικία κτίστηκε σε τόπο γεμάτο έλη, γιατί οι Μεγαρείς ήταν πεπειραμένοι στα αποξηραντικά έργα και μετέτρεψαν γρήγορα τον τόπο σε ευφορότατη περιοχή. Η ημερομηνία ίδρυσής της δεν μπορεί να προσδιοριστεί σήμερα με ακρίβεια. Με βάση αναφορά του Θουκυδίδη φαίνεται πως η πόλη ιδρύθηκε το 622 π.Χ. Ο Διόδωρος ο Σικελιώτης τοποθετεί την ίδρυση της πόλης το 650 π.Χ. ενώ ο ιστορικός Ιερώνυμος ακόμα νωρίτερα το 654 π.Χ. Από τις πληροφορίες που έχουμε για την επικράτεια της πόλης, φαίνεται πως, κατά τη διάρκεια του 6ου και 5ου αιώνα π.Χ., γνώριζε ακμή και ευημερία. Ο Θουκυδίδης αναφέρει πως, πριν την αποστολή των Αθηναίων στη Σικελία, ο Σελινούντας ήταν ευημερούσα και ισχυρή πόλη που διέθετε συσσωρευμένο πλούτο στους ναούς της. Ο Διόδωρος αναφέρει πως λίγο πριν την

τελική επιδρομή των Καρχηδονίων η πόλη διένυε μακρά περίοδο ηρεμίας και ο πληθυσμός της είχε αυξηθεί σημαντικά. Η κύρια αντίπαλος των Σελινουντίων ήταν η σικελική πόλη Έγεστα, η οποία βρισκόταν βορειότερά τους. Οι δύο πόλεις είχαν συγκρουστεί αρκετές φορές στο παρελθόν. Νέα διαμάχη τους, το 416 π.Χ., αποτέλεσε μία από τις βασικές αιτίες της μεγάλης αθηναϊκής εκστρατείας στη Σικελία καθώς ο Σελινούντας ζήτησε τη βοήθεια των Συρακουσών με αποτέλεσμα η Έγεστα να απευθυνθεί στους Αθηναίους για βοήθεια.

Ο Ναός της Ήρας στο Σελινούντα

Μετά την πανωλεθρία της αθηναϊκής αποστολής στη Σικελία, η Έγεστα έμεινε απροστάτευτη και αναγκάστηκε να παραχωρήσει στους Σελινουντίους τα εδάφη που ζητούσαν, ώστε να αποφύγει την επέμβαση των

Συρακουσών, συμμάχου του Σελινούντα. Τότε, ο Σελινούντας απέκτησε πολλά εδάφη, αλλά και έναν νέο εχθρό, τους Καρχηδόνιους, οι οποίοι τους επιτέθηκαν υπό την ηγεσία του Αννίβα. Οι Καρχηδόνιοι πολιορκήσαν την πόλη, σφάχιασαν 16.000 κατοίκους και έριξαν τα τείχη. Από τότε τέθηκε υπό τον έλεγχο των Καρχηδονίων, οι οποίοι κατέστρεψαν ολοσχερώς την πόλη κατά τη διάρκεια του πολέμου με τους Ρωμαίους.

Τον πλούτο του Σελινούντα μαρτυρούν, ακόμη και σήμερα, τα κολοσσιαία ερείπια των γιγαντιαίων και επιβλητικότατων ναών του για τις γραμμές των οποίων ο Ρενάρ έγραψε πως φτάνουν στη τελειότητα. Κυριότεροι είναι οι απίστευτου μεγέθους ναός του Απόλλωνα και ο μικρότερος αλλά καλύτερα διατηρούμενος ναός της Ήρας μεγέθους περίπου του Παρθενώνα αλλά με χονδρότερους κίονες. Δίπλα τους βρίσκονται τα ερείπια και τρίτου επιβλητικού ναού. Οι αρχαιολόγοι έχουν ονομάσει τους τρεις ναούς με τα γράμματα E, F, & C. Οι ναοί παρουσιάζουν όμως διαφορές από εκείνους της μητροπολιτικής Ελλάδας. Η γλυπτική τους διακόσμηση είναι πτωχότερη στα αετώματα. Αυτό οφείλεται στην έλλειψη του μαρμάρου. Περὶ τα 12 χιλιόμετρα από το Σελινούντα βρίσκονται επιβλητικά λατομεία, από όπου οι Σελινούντιοι έπαιρναν τους πελώριους λίθους, με τους οποίους οικοδόμησαν τους ναούς, τα τείχη και τα λοιπά κτίσματά τους. Η επίσκεψη σ' αυτά τα λατομεία είναι πολύ ενδιαφέρουσα.

Στη συνέχεια ακολουθούμε το δρόμο Selinunte - Segesta Trapani - Palermo. Πρώτος σταθμός μας τώρα η Έγεστα, όπως λεγόταν στα χρόνια των Ελλήνων. Η πόλη, κτισμένη σε μια ωραιότατη ορεινή περιοχή, (στο όρος

Barbaro) στο εσωτερικό της Σικελίας, δεν κατοικείται σήμερα καθόλου. Ίσως και για τούτο είναι επιβλητικότατο σε ομορφιά και σε μεγαλοπρέπεια το τοπίο της, σε συνδυασμό με τα αρχαία της μνημεία. Πρόκειται για ένα ναό του δεύτερου μισού του 5ου αι. π.Χ., εξαιρετικής χάρης και μεγαλοπρέπειας, σωζόμενο σε εξαιρετη κατάσταση και ένα, εξίσου καλά, διατηρημένο αρχαίο ελληνικό θέατρο. Σε όποια θέση του κι αν καθήσεις, απολαμβάνεις μοναδική θέα, με φόντο τις ακτές της Σικελίας και τη θάλασσα, θέαμα κυριολεκτικά αξέχαστο.

Ο Δωρικός Ναός στην Έγεστα

Και ο ναός και το θέατρο κτίστηκαν από Έλληνες αρχιτέκτονες, τους οποίους μετεκάλεσαν οι Εγεσταίοι, επειδή είχαν δεχτεί και αφομοιώσει τον ελληνικό πολιτισμό. Ο ναός, περίπτερος εξάστυλος δωρικός, στέφει με χάρη και μεγαλοπρέπεια την κορυφή του βουνού. Σε

απόσταση 2 χιλιομέτρων, σε υπερκείμενη κορυφή, βρίσκεται το, μοναδικής θέας στον κόσμο, θέατρο της Έγεστας.

Οι μαθητές στην Έγεστα

Ανήκει στον 3^ο αι. π.Χ. και είναι ένα από τα καλύτερα διατηρημένα θέατρα της αρχαιότητας. Έχει 20 κερκίδες που διαιρούνται σε 7 τμήματα. Η σκηνή και το παρασκήνιο κοσμούνται με ανάγλυφα του Πανός. Τα μνημεία της Έγεστας, που δεν ήταν ελληνική πόλη, δεν διαφέρουν από εκείνα των ελληνικών πόλεων. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι οι Εγεσταίοι, αν και ζούσαν πλησιέστερα προς τη ζώνη επιρροής των Φοινίκων και στο εσωτερικό της Σικελίας, συγχωνεύτηκαν από την ανωτερότητα του ελληνικού πολιτισμού και υιοθέτησαν εντελώς τον ελληνικό τρόπο ζωής μαζί και την ελληνική

τέχνη και την αρχιτεκτονική. Σε τέτοιο δε σημείο αφομοίωσαν τον ελληνισμό, ώστε ακόμη και οι ενδυμασίες και οι στρατιωτικές στολές που φορούσαν ήταν παρόμοιες με τις ελληνικές.

Ο επόμενος σταθμός μας είναι το Τράπανι, στο έσχατο Β.Δ. άκρο της Σικελίας, η οποία εξαιτίας της ομοιότητάς της με τρίγωνο περίπου ονομαζόταν από τους αρχαίους Έλληνες και Τρινάκρια (από τις 3 άκρες της). Υπάρχει και άλλη εξήγηση, όχι πειστική, ότι η ονομασία οφειλόταν στην ομοιότητά της με το Τρινάκριον, δηλαδή, την τρίαινα. Βρισκόμαστε τώρα στο επίκεντρο της παρουσίας και της εμποροναυτικής δραστηριότητας των Φοινίκων κατά την αρχαιότητα. Κοντά στο Τράπανι είναι η Μαρσάλα, όπου αποβιβάστηκε ο Γκαριμπάλντι, για να κηρύξει την επανάσταση. Από τη Μαρσάλα αποπλέουν πλοίαρχα για επίσκεψη στο νηδάκι Μότσια, όπου βρισκόταν σπουδαία εγκατάσταση των Φοινίκων. Άλλα πλοίαρχα φεύγουν από το Τράπανι για το νησί Παντελλερία, όπου υπάρχουν και Φοινικικές αρχαιότητες, καθώς και οχυρωμένος νεολιθικός οικισμός. Η Παντελλερία είναι η νήσος Κόσσυρα των αρχαίων Ελλήνων. Στο κέντρο της υψώνεται παλιός βηθεμένος κρατήρας, ύψους 836 μέτρων. Από την κορυφή του μπορεί κανείς να δει ταυτόχρονα την Αφρική και την Ευρώπη. Η Παντελλερία έχει ιαματικές πηγές και αμπέλια, που παράγουν το φημισμένο στον κόσμο κρασί της.

Το Τράπανι είναι μια ωραία και αρκετά ασυνήθιστη ιταλική πόλη. Κτισμένη πάνω σε επίμηκες ακρωτήριο, αποτελεί συνδυασμό της μεσαιωνικής, της νεότερης και της εντελώς σύγχρονης πόλης. Η παλιότερη πόλη, στο

ανατολικό λιμάνι, μοιάζει κάπως με Αιγαιοπελαγίτικο νησί. Η σημερινή, στο δυτικό λιμάνι, έχει κτήρια μοντέρνα και σύγχρονα. Ανάμεσα η μεσαιωνική πόλη με τα παλιά και όμορφα κτίσματά της, τις ωραίες της εκκλησίες, τα παλιά παλάτια της και τα στενά γραφικά της δρομάκια, που πολύ θα κέρδιζαν, αν γίνονταν πεζόδρομοι. Το Τράπανι είναι η πλησιέστερη Ευρωπαϊκή πόλη στην Αφρική. Πάνω από το Τράπανι υψώνεται το γραφικό βουνό Έρικε. Στο Έρικε υπάρχει ιερό της θεάς Αφροδίτης των Ελλήνων και της Αστάρτης των Φοινίκων. Το ιερό έδωσε το όνομά του (Κάστρο της Αφροδίτης) και στο παρακείμενο μεσαιωνικό φρούριο.

Τη Κυριακή αρχίζουμε το δρόμο της επιστροφής. Αφού περάσαμε πάλι τα στενά Μεσσήνας και Ρηγίου φτάσαμε το μεσημέρι στο Καταντζάρο (ή Κατανθέρος) που είναι μία πόλη της νότιας Ιταλίας. Έχει πληθυσμό 93.124 κατοίκους και αποτελεί πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας αλλά και της περιφέρειας της Καλαβρίας.

Καταντζάρο

Στην πόλη βρίσκεται το πανεπιστήμιο της "Μεγάλης Ελλάδας" το οποίο είναι το δεύτερο μεγαλύτερο πανεπιστήμιο της Καλαβρίας. Βάσει ορισμένων υποθέσεων το Καταντζάρο θεωρείται ότι ήταν Ελληνική αποικία. Πρόσφατα στην περιοχή ανακαλύφθηκε μία ελληνική νεκρόπολη η κατασκευή της οποίας χρονολογείται περίπου τον 5ο αιώνα π.Χ. Λόγω της υπερυψωμένης θέσης της η πόλη παρείχε σχετική ασφάλεια στους κατοίκους της. Κατά το δεύτερο μισό του 9ου αιώνα μ.Χ. οι Σαρακηνοί προώθησαν την ανάπτυξη της πόλης προς ακόμη υψηλότερα σημεία και αργότερα ο βυζαντινός στρατηγός Νικηφόρος Φωκάς ονόμασε την περιοχή ως ο "βράχος του Νικηφόρου". Δυστυχώς κατά τη διάρκεια της επίσκεψης όλα τα καταστήματα και γενικά όλο το κέντρο της πόλης ήταν κλειστό και αναγκαστήκαμε να πάμε νωρίς στο ξενοδοχείο όπου και διανυκτερεύσαμε.

Το πρωί της Δευτέρας αναχωρήσαμε για το Μπάρι. Το Μπάρι είναι σημαντικό λιμάνι της Ιταλίας στην Αδριατική Θάλασσα. Είναι πρωτεύουσα της περιφέρειας της Απουλίας. Είναι το δεύτερο πιο σημαντικό οικονομικό κέντρο της Νότιας Ιταλίας, μετά τη Νάπολη, και σημαντικό λιμάνι στο νότιο τμήμα της Αδριατικής. Το λιμάνι του Μπάρι είναι σημείο ακτοπλοϊκής σύνδεσης με το λιμάνι της Τάτρας και της Ηγουμενίτσας. Διασχίσαμε με τα πόδια την πόλη του Μπάρι και κατευθυνθήκαμε στο εμπορικό λιμάνι και στην παλιά πόλη. Περπατώντας στα γραφικά στενάκια της Città Vecchia - Παλιάς Πόλης συναντήσαμε το μεσαιωνικό κάστρο Castello Svevo και επισκεφθήκαμε τον καθεδρικό ναό του Μπάρι, χρονολογούμενο από τον 12^ο-13^ο αιώνα. Σε μικρή απόσταση επισκεφτήκαμε το δεύτερο αριστούργημα

ρωμαϊκής τεχνοτροπίας στην πόλη, την Βασιλική του Αγίου Νικολάου. Στο Μπάρι μας κατέβαλε μια ανεξήγητη μελαγχολία, ακόμα και η φωτογραφική μου μηχανή έπαψε έξαφνα να λειτουργεί. Ούτε η άψυχη μηχανή δεν άντεξε τόση φόρτιση, ψηφιακή και συναισθηματική. «Θεέ μου ποια Ελλάδα είχαμε τότε δημιουργήσει και πως την έχουμε σήμερα καταντήσει» έβγαλα από τα έγκατά μου τον βαθύ αναστεναχμό, καθώς μπαίναμε στο καράβι κι άλλαξα λίγο το γνωστό μου ρητό: «Έλληνας πάλι θα ήθελα να ξαναγεννηθώ, αλλά την εποχή των Δωριέων και των Ιώνων, παρακαλώ.»

Αρχά το απόγευμα της Δευτέρας αναχώρηση από το ίδιο λιμάνι που μας υποδέχτηκε πριν επτά μέρες. Οι βαλίτσες έτοιμες, μαθητές και συνοδοί στις θέσεις τους. Φεύγουμε με το ίδιο πλοίο που ήρθαμε. Ήταν απολαυστικά! Θάλασσα, αεράκι, ξεκούραση. Ο Ποσειδώνας, για καλή μας τύχη, κοιμάται ήσυχα. Στην πολύωρη διαδρομή της επιστροφής κάναμε τον απολογισμό του ταξιδιού πλούσιοι σε γνώσεις και εμπειρίες. Ήταν οι στιγμές που αναπολήσαμε όσα είδαμε και ζήσαμε. Ήταν ο χρόνος της κριτικής και της αυτοκριτικής για όλους και για όλα. Αλήθεια ποιος μπορεί να ξεχάσει το άγχος αλλά και τον ενθουσιασμό, τις συμβουλές αλλά και τις δημοκρατικές διαδικασίες των συνοδών καθηγητών!

Τα ήσυχα νερά του λιμανιού της Ηγουμενίτσας ταραχτήκαν και πάλι μόλις το πολυτελές φέρυ μας επανέφερε στην πατρίδα Ελλάδα που τόσο είχαμε πεθυμήσει. Καθώς τελειώνει αυτό το οδοιπορικό σε μια από τις σημαντικότερες περιοχές της ελληνικής μνήμης δεν μπορούμε παρά να βροντοφωνάξουμε το σύνθημα του ταξιδιού «Μπορείτε, μπορείτε το καλύτερο!» και να

δώσουμε μια υπόσχεση: Μπορούμε, μπορούμε να επισκεφθούμε ξανά τη Μ. Ελλάδα, να ξανακάνουμε το υπέροχο αυτό προσκύνημα στη γη των ελληνικών αποικιών γιατί αφήσαμε εκεί κάτω κάτι από την ψυχή μας, κάτι από τον εαυτό μας.

Ξεκινήσαμε αυτό το ταξίδι, με μια ρομαντική έως ονειροπόλα διάθεση, με μεγάλο ενθουσιασμό και αρκετή άγνοια. Οι συγκινήσεις πολλές, το ίδιο και οι εμπειρίες. Καμιά όμως αφήγηση και καμιά φωτογραφία, δεν μπορούν να αποδώσουν, έστω και στο ελάχιστο, τη μαγεία της περιπλάνησης, το μεγαλείο του ταξιδιού, τις στιγμές εκείνες που σώμα και ψυχή απογειώνονται. Μερικά πράγματα αξίζουν όταν τα βιώνουμε, όταν τα ανακαλύπτουμε μόνοι μας, και κανένας δεν μπορεί να μας τα προσφέρει έτοιμα. Μα πιο πολύ απ' όλα αξίζει... ο δρόμος!

Οι μαθητές της Α' Λυκείου που συμμετείχαν στο
Πολιτιστικό πρόγραμμα 2017-18

1. ΑΒΕΤΙΣΟΒΑ ΝΙΚΟΛ
2. ΒΕΡΓΟΥΛΗ – ΠΑΤΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
3. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
4. ΓΑΤΟΥΛΑ ΜΑΡΙΑ – ΘΕΟΔΩΡΑ
5. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ ΣΟΦΙΑ
6. ΔΑΣΚΑΛΟΥ – ΧΡΙΣΤΑΚΗ ΡΟΖΑ – ΑΝΤΩΝΙΑ
7. ΔΕΛΙΟΥ ΛΥΔΙΑ-ΑΣΗΜΕΝΙΑ
8. ΔΗΜΑΝΙΔΗΣ ΠΑΥΛΟΣ
9. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ – ΤΣΑΚΝΑΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
10. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΔΡΙΑΝΑ
11. ΚΑΡΑΜΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ-ΜΑΡΙΟΣ
12. ΚΑΡΓΙΩΤΗ ΕΙΡΗΝΗ-ΧΡΥΣΟΒΑΛΑΝΤΗ
13. ΚΕΤΕΝ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
14. ΚΛΕΩΝΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
15. ΛΑΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ – ΧΡΗΣΤΟΣ
16. ΜΠΑΓΚΑΛΑ ΑΡΕΤΗ
17. ΜΠΕΝΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
18. ΜΩΡΑΙΤΗ ΕΛΙΣΑΒΕΤ
19. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΛΛΙΟΤΗ
20. ΠΑΝΟΥΣΗ ΛΥΓΕΡΗ-ΑΘΗΝΑ
21. ΠΑΤΠΑΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
22. ΠΑΤΠΠΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
23. ΠΑΥΛΙΔΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ-ΕΛΕΝΗ
24. ΣΤΑΛΙΔΟΥ ΟΛΥΜΠΙΑ
25. ΣΤΡΑΤΟΥΔΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ
26. ΤΑΚΟΥΡΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
27. ΤΑΥΡΙΔΗΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ-ΓΕΩΡΓΙΟΣ
28. ΤΖΙΩΡΤΖΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
29. ΤΟΔΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ-ΑΘΗΝΑ
30. ΤΟΤΠΑΛΤΖΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
31. ΤΟΥΛΟΥΜΙΔΟΥ ΛΥΔΙΑ
32. ΤΡΙΦΩΝΗ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΑ
33. ΤΣΑΠΚΙΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ-ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ
34. ΦΑΙΤΑΤΖΗΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ-ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
35. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

και οι Εκπαιδευτικοί

ΒΕΤΣΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ, Φιλολόγος, Διευθυντής του Π.Σ.Π.Θ.

ΡΩΣΣΙΟΥ ΕΛΕΝΗ, Πληροφορικής, Υποδιευθύντρια του Π.Σ.Π.Θ.

ΓΚΟΥΒΗΣ ΝΕΣΤΟΡΑΣ, βιολόγος